

Frihed i folkekirken

ONSDAG DEN 15. MARTS 2023 i VARTOV

Arrangør: Grundtvigsk Forum og Katakombisk Studiekreds

Katakombisk Studiekreds ønsker at fremme den teologiske frihed i folkekirken. Følg med på nyhimmel.dk eller [nyhimmel](#) på facebook.

Grundtvig: Folkekirken, friheden arvesynden

Et kritisk og selvkritisk indspark i debatten

Oplæg ved akademileder Ingrid Ank

Grundtvigs kirkesyn og frihedssyn er vildere end folkekirkens. Grundtvig mente, at præsterne skulle have fuld liturgisk og teologisk frihed og ret til kirketugt. Lægfolket skulle have ret til at løse sognebånd. Han ønskede ingen fælles bøger på alteret, ingen alterbog, ingen salmebog, ingen ritualbog. Der skulle være frihed til at være gammeltroende (konservatisme) - og til at tænke nyt. Hvis vi havde fulgt Grundtvig ville folkekirken være en statslig (økonomisk og ?) ramme om 2000 frimenigheder.

Grundtvig insisterer på at mennesker også kan noget godt. Vi er jo skabt i Guds billede. Mennesket er forstyrret – ikke faldet. Der findes positivt i mennesket (gudbilledlighed), men i svækket form. Dette positive menneskesyn medfører en kritik af Luther. Denne kritik af det lutherske får indflydelse på Grundtvigs pædagogiske tanker. Dette menneskesyn ses blandt andet i en prædiken fra 1823 til en bededag:

”Der er Brud-Stykker i os af det ved Synden forstyrrede Guds Billede. Brud-Stykker ei blot af Guds Kundskab i Forstand og Samvittighed men også af Guds Kiærlighed i de ædle Følelser som røre Hjertet: i Medlidenhed med de Ulykkelige, Barmhjertighed med de Trængende, Forsonlighed med de Overlede, Harme over aabenbar Uretfærdighed og frem for alt Ærbødighed for den klare Sandhed, og Afskye for Lumskhed og Falskhed. Det finde vi men Alt sammen svagt” (Her citeret efter Grundtvigs prædikener bind 1, s. 237).

Grundtvigs menneskesyn får sit egentlige gennembrud i 1832 i forbindelse med udgivelsen af Den Nordiske Mytologi. Mennesket er et guddommeligt eksperiment af støv og ånd.

Hal Koch kritiserer Grundtvig for at have et for positivt menneskesyn. I artikel om Krogerup Højskole fra 1952 forsvarer Krogerup Højskole mod en kritik for at være for politisk. I denne artikel kritiserer Koch det grundtvigske menneskesyn, som han finder for positivt. Det gør det virkelighedsfjernt, når virkeligheden er, at mennesket lever i ensomhed og så ofte ødelægger de nærmestes tilværelse. Koch bruger ikke begrebet 'arvesynd', men negativisme.

Ingrid Ank mener, at Hal Koch's negativisme er mere virkelighedstro end Grundtvigs positive menneskesyn. Spændingen mellem et positivt menneskesyn som Grundtvigs og så realiteten – mennesker, der gør livet mindre for hinanden, skal bevares, f.eks. i gudstjenesten.

Arvesyndstanken fastholder, at negativismen er et fælles menneskeligt vilkår og ikke en kritik af den enkeltes moral.

Hannah Arendt kritiserer arvesyndstanken, fordi den er for 'slap'. Det er hvidvask af rigtig skyld, der altid er personlig. Arvesynd gør skylden upersonlig, jf. skriftet *Personligt ansvar i et Diktatur*.

Ingrid Ank afslutter med udsagn til overvejelse i den videre debat:
Det er vanskeligt at afgøre, hvad rummelighed er.
Det er vanskeligt at sige, at vi ved, hvad folket mener.
Det er problematisk at sige, at hvis ikke dåben markerer et dybt skel, tager man ikke kristendommen alvorlig.
Det er problematisk at mene, at liturgisk fornyelse / mindre autorisation fortynder evangeliet.

Bekendelsesskrift og bekendelsesfrihed

Giver det mening at sætte troens indhold på formel?

Oplæg ved ph.d. og lektor i almen teologi ved Folkekirkenes Uddannelses- og Videnscenter Lars Sandbeck

“Tradition er de dødes demokrati.”

Gilbert Chesterton i Othodoxi fra 1908

Folkekirken er en tradition. Man kan bestemme den som den danske udgave af den lutherske udgave af den ene kirke.

Hal Koch definerede demokrati som samtale. Når vi i en demokratisk samtale om kirke taler ud fra traditionen, gør vi det jvf Chestertons definition til en samtale, der inkluderer de døde. Vi udvider demokratiet til at inkludere de døde. Det er godt at høre de døde, men traditionsbevarelse rummer faremomenter: Det bliver farligt, når de døde får så stærk en røst, at de overdøver de levende. Det sker, når f.eks. bekendelsesskrifter overdøver nutiden. Når de døde bliver så stor en autoritet, at deres stemme overtrumfer vores stemmeret. Der holder tradition op med at være en samtale med de døde og bliver i stedet til de dødes diktatur (også selvom de døde i live har frabedt sig at blive brugt på den måde!).

Der glemmer vi noget vigtigt, at når vi er kirke, skal vi sørge for ikke kun at have fokus på tradition. Tradition skal suppleres af vision. Vision, mission, inspiration. Kirken og dens handlinger skal være til inspiration i nutiden.

Kirkens mission er i ord og handling at vise mennesker, at Gud er kærlighed.

Og vi må - i stadig dialog med de døde udvikle os for at være i samtale med de levende. Ellers bliver kirken et diktatur, der dikterer Gud. Ånd gør levende. Kristus er en levende røst. For at være i kontakt med nutiden, må kirken hele tiden forny sig, så Kristus til stadighed kan komme til orde som et levende ord.

Tradition som samtale er godt. Tradition som diktatur er skidt. Man skal tage de døde med på råd, men også have mulighed for at sige: Jeg hører hvad du siger, men jeg mener noget andet.

Problemet i folkekirken er at traditionen er diktatorisk. Det er den når vi f.eks. har en præsteret, hvor domsgrundlaget er de reformatoriske bekendelsesskrifter, der overtrumfer de bibelske tekster. Det vil sige, at præster, når de fraviger CA, kan stilles for en præsteret og blive afkravet med CA som lovgrundlag.

Sandbeck skelner mellem trosbekendelser og lærebekendelser. Lærebekendelser som CA bliver til i krisesituationer, hvor der er behov for at afgrænse sig fra synspunkter, der er i modstrid med evangeliets karakter. De hører til i den kontekst de er tænkt. Er midlertidige. Når det er deres sitz im Leben, hvorfor bevares de så i eftertiden, gøres autoritative? Og hvorfor har vi ikke flere bekendelser fra andre krisesituationer? Hvorfor har vi ikke tradition for at formulere nye bekendelser (når vi gør det med salmer og bønner)?

Man skal altså være i overensstemmelse med CA. CA lærer os, at: Mennesket er totalt depraveret, synd forstås som skyld (i sandhed synd), Gud krænkes, arvesynden fører til evig fordømmelse/pine. Ingen i folkekirken tror længere på dette (+ dåbsforståelse og frelsesforståelse). Der er en spænding mellem hvad folkekirken er i praksis, og hvordan den beskrives i grundloven

(bekendelsesskrifterne). **Der er et modsætningsforhold mellem kirkens konfessionelle identitet og aktuelle teologi.**

Ledende skikkelser i folkekirken siger, at CA (bare) skal fortolkes. Hvor langt kan man gå før der ikke længere er tale om en fortolkning, men at sige noget andet? Hvornår er der et brud?

Efterfølgende samtale om behovet for og brug af (nye) bekendelser.

Den liturgiske frihed

Muligheder og nødvendighed ved liturgiske frisogne

Oplæg ved sognepræst Louise Højlund Franklin

Når man på DR idag taler om tiden før monoopolet blev brudt - da P1 var radioEN - beskriver de sproget i radioen som "klasselokalet og prædikestolens ulastelige sprog". De kalder det "Katederradio", fordi P1 dengang havde "Ordet og magten til at vide hvad dem, der sidder i lokalet har brug for". De var - med egne ord - patriarkalske og alfaderlige. De sagde: Vi sender. Ikke: Nu skal du høre. (P1 - kulturnyt - 28. februar)

TV2 kom i 88, et halvt år senere var seertallet halveret. Monoopolet var brudt og DR måtte besinde sig på en ny virkelighed, hvor lytterne også havde en mening om, hvad de havde brug for. Man måtte flytte fokus fra studiet til stuen. Man måtte prøve at gå med og tro på, at det ikke er sikkert, at det mange kan lide, er skidt. Man måtte arbejde med kvalitet på en anden måde. De ældre medarbejder var rystede: "Nu har popificering ramt radioen."

Det er DR dengang, men kan bruges til at beskrive kirken i dag. Kirken, der ikke vil anerkende, at monoopolets tid er forbi. Kirken, der er som Anders And, når han løber ud over en afsats og fortsat løber, fordi han endnu ikke har fattet, at han ikke har grund under fødderne.

Monopolkirken siger: I skal ikke opleve spørgsmålene ved dåben som et forhør. Nu skal jeg fortælle dig, hvordan du skal forstå det.

Monopolkirken siger: Vi er lutherske og hvis folk ikke er i sync med det, så må vi undervise dem mere, så de tror på den rigtige måde.

Monopolkirken autoriserer. Så er man sikker på, at alle får den rette lære.

Men er monoopolet virkelig brudt? Vi har jo så mange medlemmer! Og mange steder i landet også høje dåbsprocenter. Ja, men det er ikke længere en selvfølge, at børn bliver døbt. Man bliver ikke længere overrasket, hvis en ikke vil begraves med gejstlig bistand. Og folk bliver mere overrasket over, at du går i kirke, end over at du ikke går i kirke. Så ja - monoopolet er brudt - og det kræver noget af os. For at kunne lykkes med det, vi er sat i verden for. Komme ud med det glædelige budskab til hele verden. Hele sognet.

I monoopolets tid kunne man sætte nogle hegnspæle op og sige. Det er sådan og sådan, det er. Det er CA og højmesseordning. Punktum. Efter monoopolets tid må man gøre ligesom man må i Australien, der er for stort til at indhegne alle får - der må man gøre vandhullerne så dejlige og givende, at folk trækker derhen.

Og der går ikke noget af os, for kirken er mere end en tradition (og vores tradition er meget større og bredere end det man møder i højmassen!) Og hvis vil vil sikre, at kernen i vores tradition, hjertet, bliver givet videre, så må vi have en ambition. Vi må sige: Vi VIL være relevante. Ikke bare i egne øjne. Og vi må have en vilje til at gå vejen.

En ny undersøgelse fortæller, at ca. 80 % af danskerne føler åndelige behov (marts 23), men tro (= ret lære) står ikke højt på danskernes ønskeliste (jvf rapport fra FUV 2020).

Folkekirken skal være et sted, hvor mennesker kan få opfyldt deres åndelige behov opfyldt.

LITURGISK FRISOGN

Louise Højlund Franklin fortalte om drømmene bag det at være liturgisk frisogn. Erfaringer fra coronatiden, hvor alle var anarkistiske frisogne - og det faktisk gik meget godt. Ambitionen er at være relevant lige her hvor vi er. Lige her i vores sogn og i tid.

Vi forsvarer højmessens. At der er et samlende sted for alle. Vi vil finde den størst mulige fællesnævner. Vi skal her tale til det fælles i mennesker. Der findes noget, der samler. Vi mennesker har meget til fælles.

Det skal være tilgængeligt. Man skal gå til gudstjeneste for at lære at være menneske. Tro, håbe og elske. Man skal ikke først lære at gå til gudstjenesten.

LHF læste op fra et ANTIFEST - der beskriver nogle tanker om gudstjeneste og menighedsliv.

Genkendelighed

Vi vil genkendes som en kristen gudstjeneste. Gerne så kristne fra andre traditioner også kan være med. Vores mission er at samle mennesker omkring evangeliet. Den er ikke at sikre en liturgisk ensartethed landet over uanset de forkyndelsesmæssige virkninger.

LHF læste op fra en mindretalsudtalelse, som hun stod i spidsen for, da Grundtvigsk Forum afgav hørings svar ifm biskoppernes liturgiudspil.

Så længe der autoriseres, er der behov for liturgiske frisogne.

Efterfølgende debat: Hvad drømmer vi om (ift højmessens) og hvad kræver det af os?

Troens frihed

Om frihed og bevægelighed i mødet med de åndeligt søgende

Oplæg ved sognepræst og underviser, Lene Skovmark Kofoed

Lene Skovmark Kofoed fortæller om sit mangeårige arbejde med "de åndeligt søgende" - og eksistentielt spørgende. Hun har arbejdet med kristen spiritualitet og religionsmøder (de fælles veje) i årtier.

Hun henviser til steder i Bibelen om at være på vej mod fuldkommenhed. Det er et fremtrædende træk ved Bibelen. Men Confessio Augustana lærer, at man ikke skal søge det guddommelige / fuldkommenheden (Art 4: Fremdeles lærer de, at menneskene ikke kan retfærdiggøres over for Gud ved egne kræfter, fortjenester eller gerninger, men retfærdiggøres uforskyldt for Kristi skyld ved troen, når de tror, at de bliver taget nåde, og at synderne forlades for Kristi skyld, for hans skyld, som ved sin død gjorde fyldest for vore synder. Denne tro tilregner Gud som retfærdighed for sig. Rom. 3 og 4.)

Der er i CAs teologi en manglende vilje til vej, påpeger Lene Skovmark Kofoed, og det medfører passivitet. Ansvarsforflygtigelse.

Lene Skovmark Kofoed peger på vigtigheden for en kristen kirke af at kunne pege på efterfølgelse, discipelskab, helliggørelse. Noget der ikke rummes i det lutherske. Men den spirituelle vej er at udfolde guds billedet i mennesket – løfte mennesket op.

I arbejdet med de "åndeligt søgende" har hun oplevet, hvordan de slår sig på kerneelementer i den lutherske lære. Og har et andet bud på, hvordan tro skal forstås og leves. Når man i traditionen siger: Jesus er vejen sandheden og livet, så siger den nyåndelige vej: Der er mange veje.

Når den lutherske tradition siger: Ordet alene, så siger de nyåndelige: der skal også være krop.

Lene Skovmark Kofoed minder om, at der er en rig tradition i kristendommen for spirituel praksis. Den må vi dykke ned i, bruge af. Vi har brug for det. Det vil skabe forandringer, der gør folkekirken mere rummelig. Mere åben. Kirken skal altid reformere sig.

Hvor er vi på vej hen? - og hvad tager vi med?

Fælles drøftelse

Monopolet er brudt, men hvad skal der så komme i stedet? Der mangler nu en sociologisk analyse af, hvordan verden (kirken) nu ser ud. Viggo Mortensen peger på 4 forskellige 'menigheder': de kirkevante, lejlighedskristne, de trofaste kirkefremmede (= dem, der ikke kommer, men er medlemmer) og patchwork-menigheden.

Der bliver nødt til at være nogle dogmer eller retningslinjer. Hvordan defineres den kristne menighed? Vi er jo ikke hinduer eller muslimer. Lars Sandbeck svarer ved at henvise til de oldkirkelige bekendelser. Det vi taler om er ikke hvad som helst, men en kristen kirke. En treenig Gud og Jesu to naturer.

Kirstine Hansen peger på nødvendigheden af at åbne sproget. Vi skal have et billedsprog, der åbner. Guds billeder, der kan rumme storheden. Og ikke begrænser Gud til at være en mand. De feminine sider skal hives frem, for Gud er ikke kun en maskulin kraft, men har også det kvindelige i sig. Men også det er en reduktion, det må også suppleres af billeder af Gud i naturen. Kan tanken om at naturen besjælet rummes i folkekirken, spørger Kirstine Hansen.

Det understreges, at CA ikke fylder for almindelige mennesker i kirken. Lars Sandbeck siger, at kirken går stille med det, for man ved godt, at det ikke vækker genklang. Men i teologien - og liturgien - og lovgivningen - holder man indædt fast i det.

Tue Ravn fortæller fra Vesterbro Sogn, et storsogn med specialisering, præster specialiserer sig i specialmenigheder. Man skal ud og have fat i netop det eller det segment. TR fortæller også om drømmen om det fælles. At gudstjenesten var et sted, der samlede bredt. Et fællesskab, der kan mærkes.

Hvordan involveres lægfolk? Erfaringsdeling om åndelig praksis; gudstjenester planlægges og gennemføres sammen med alle i menigheden.

FRIHED I FOLKEKIRKEN

til videre overvejelse

Grundtvig

Hvorfor er den såkaldt grundtvigske folkekirke, så ugrundtvigsk. I struktur og teologi?

Tradition og ambition

Hvor er den gode balance - hvor vi både er i samtale med de døde, vores forkristne, og tager vores nutid, de, der søger efter ånd, alvorligt?

Bekendelser

Kan der skabes bekendelser i vores tid? Hvordan lyder de?

Teologi

Hvilke teologier findes i folkekirken? - kan den rummelige folkekirke stå ved det? i ritualer og lovgivning?

Gudstjeneste

Hvordan kan vi opskrive det fælles - finde ind til en gudstjeneste, der i højere grad kan rumme, (spejle, trøste, hele, løfte, samle) det VI, som findes i dag?

Sprog

Hvordan finder vi et sprog og en teologi, som i højere grad møder mennesker hvor de er. Også dem med andre kristne traditioner og dem uden religiøse traditioner.

Et sted for ånd

Kan det kontemplative spille en større rolle i folkekirken?